

**การศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางและมาตรฐาน
การปฏิบัติงานของผู้ทำหน้าที่นักสังคมสงเคราะห์
ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา**

โดย

นางอุบล หลิมสกุล

ขอประเมินเพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง

นักสังคมสงเคราะห์ 9 ขบ.

ตำแหน่งเลขที่ 23

7 12.05.6
08320

ห้องสมุดกลางราชบัณฑิตยสถาน

06484

การศึกษามหาบัณฑิตยสถาน

06484

กรมประชาสงเคราะห์

กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม

คำนำ

การศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางและมาตรฐานการปฏิบัติงานของผู้ทำหน้าที่
นักสังคมสงเคราะห์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นส่วนหนึ่งของ
นโยบายกรมประชาสงเคราะห์ที่สนองตอบต่อเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติแก้ไข
เพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 20) พ.ศ.2542 ซึ่ง
กรมประชาสงเคราะห์ได้ให้การสนับสนุนการดำเนินงานนับตั้งแต่กฎหมายประกาศใช้
มาอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านการสร้างหลักสูตรการฝึกอบรมผู้ทำหน้าที่นักสังคม
สงเคราะห์เสนอกะทรวงยุติธรรม เพื่อกำหนดเป็นหลักสูตรกลางในการฝึกอบรม การ
ดำเนินงานรับรองหลักสูตรการฝึกอบรมที่จัดโดยองค์กรต่างๆ ตามที่กฎกระทรวงได้
กำหนดหน้าที่ไว้ การจัดโครงการฝึกอบรมผู้ทำหน้าที่นักสังคมสงเคราะห์ โดยการ
สนับสนุนจากองค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF) เพื่อให้มีคุณสมบัติ
ครบถ้วนตามข้อกำหนด รองรับการทำงานตามพระราชบัญญัติฯ เป็นต้น ผลการดำเนินงาน
ของผู้ทำหน้าที่นักสังคมสงเคราะห์ที่ผ่านมา มีปัญหา อุปสรรคบ้าง เนื่องจากยังเป็น
ช่วงเปลี่ยนผ่าน เป็นช่วงเริ่มแรกที่ทุกฝ่ายอยู่ระหว่างการปรับตัว ซึ่งขณะนี้จากการ
ติดตามประเมินผลของกรมประชาสงเคราะห์ ผลการดำเนินงานภาพรวมอยู่ในระดับที่
น่าพอใจ อย่างไรก็ตามสิ่งสำคัญที่ผู้ปฏิบัติงานส่วนใหญ่ยังมีความต้องการอย่างยิ่ง คือ
แนวทางการปฏิบัติงานที่ชัดเจน และมีมาตรฐานสอดคล้องกับแนวทางของกฎหมาย
และหลักการ จรรยาบรรณทางวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ การศึกษาครั้งนี้จึงได้เน้นใน 2
ประเด็นหลักดังกล่าว โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนด้านวิชาการจาก
ระดับนโยบาย ให้ผู้ปฏิบัติงานมีข้อมูลที่เป็นประโยชน์ และมีมาตรฐานเบื้องต้นประกอบ
การดำเนินงานในการคุ้มครองเด็กทางกระบวนการยุติธรรม

ผู้ศึกษาขอขอบคุณผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน ทั้งผู้พิพากษา อัยการ ตำรวจ
แพทย์ นักสังคมสงเคราะห์ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชน
แห่งชาติ มูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็กที่ได้กรุณาให้ข้อมูลและข้อคิดเห็นเกี่ยวกับ

ประสบการณ์และการทำงานเรื่องสืบพยานเด็ก จนทำให้การศึกษาคั้งนี้ลุล่วงและสำเร็จตามวัตถุประสงค์ด้วยดี และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าข้อมูลในเอกสารเล่มนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ทำหน้าที่นักสังคมสงเคราะห์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในการทำงานเพื่อสังคมสืบต่อไป

อุบล หลิมสกุล

มีนาคม 2545

บทคัดย่อ

การศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางและมาตรฐานการปฏิบัติงานของผู้ทำหน้าที่
นักสังคมสงเคราะห์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีวัตถุประสงค์เพื่อ
จัดทำแนวทางและมาตรฐานการปฏิบัติงานของผู้ทำหน้าที่นักสังคมสงเคราะห์ตาม
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อใช้เป็นคู่มือและกรอบมาตรฐานการ
ดำเนินงานของผู้เกี่ยวข้องที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมาย การดำเนินงานใน
สถานการณ์จริง และหลักการ จรรยาบรรณทางวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ โดยทำการ
ศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ทั้งจากเอกสาร บทความทางวิชาการ
ผลการศึกษาวิจัย ผลการประชุม สัมมนา ข้อมูลสรุปผลการดำเนินงานตามพระราช-
บัญญัติฯ ขององค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ สำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงาน
คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ และกรมประชาสงเคราะห์
การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการใช้แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้ทำหน้าที่
นักสังคมสงเคราะห์ที่มีประสบการณ์ในงาน 30 คดีขึ้นไป โดยการศึกษาใช้บทบัญญัติ
ของกฎหมายฉบับดังกล่าว กฎกระทรวง (พ.ศ.2543) ออกตามความในประมวล
กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และหลักการ วิธีการ จรรยาบรรณของวิชาชีพสังคม
สงเคราะห์มาเป็นกรอบแนวทางหลักในการศึกษา ผลการศึกษาสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

ผลการศึกษา

1. แนวทางการดำเนินงานของผู้ทำหน้าที่นักสังคมสงเคราะห์ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

จากการศึกษาสรุปได้เป็น 3 แนวทางหลัก คือ

- การดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับพยานเด็ก จะต้องดำเนินการศึกษาข้อมูล
ที่เกี่ยวกับตัวเด็ก เพื่อการสืบค้นข้อเท็จจริง ต้องตระหนักถึงข้อพึงปฏิบัติของผู้ปฏิบัติงาน
กรอบกฎหมายที่กำหนด และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพยานหลักฐาน การเตรียมความพร้อม

ของคดี วัตถุประสงค์และขั้นตอนการดำเนินงาน กระบวนการซักถามเด็ก และข้อควรระวังในการสอบปากคำเด็ก เป็นต้น

- แนวทางการดำเนินงานของผู้ทำหน้าที่นักสังคมสงเคราะห์ในชั้นการสอบสวน นักสังคมสงเคราะห์จะมีส่วนร่วมอย่างมากในการถามปากคำเด็ก ซึ่งมีขั้นตอนการปฏิบัติงานร่วมกับทีมสหวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง ที่ต้องเน้นการทำความเข้าใจและชักจูงมโนทัศน์ดำเนินงานร่วมกัน เพื่อประสิทธิภาพและบรรยากาศของความเป็นมิตรในการทำงาน

สำหรับการดำเนินงานในชั้นการพิจารณา บทบาทนักสังคมสงเคราะห์จะมีน้อยกว่าในชั้นสอบสวน ทั้งนี้เนื่องจากศาลอาจจะถามพยานเด็กเอง หรือถามผ่านนักสังคมสงเคราะห์ก็ได้ อย่างไรก็ตามแนวทางการบำบัดฟื้นฟู ปรับสภาพเด็กและครอบครัว มีความสำคัญและจำเป็นยิ่งที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

- แนวทางการดำเนินงานตามกระบวนการยุติธรรม ได้นำเสนอเริ่มต้นตั้งแต่การประสานงานให้เข้าร่วมถามปากคำ ข้อมูลเบื้องต้นที่ต้องรู้ บทบาทหน้าที่ของศูนย์ประสานงานนักสังคมสงเคราะห์ และการเบิกจ่ายค่าตอบแทน เป็นต้น

2. มาตรฐานการปฏิบัติงานของผู้ทำหน้าที่นักสังคมสงเคราะห์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

การศึกษาได้เน้นการกำหนดมาตรฐานการดำเนินงานใน 3 ด้าน โดยใช้หลักการทางวิชาชีพสังคมสงเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดหลัก ดังนี้

- มาตรฐานด้านองค์ความรู้ในการปฏิบัติงาน

ประกอบด้วย องค์ความรู้หลักที่ได้กำหนดไว้ในกฎกระทรวง จำนวน 8 หัวข้อวิชา และได้เพิ่มเติมเรื่องการสังคมสงเคราะห์ โดยข้อป่งชี้ในการปฏิบัติงานเน้นที่ผู้ปฏิบัติงานมีความชัดเจน แม่นยำในความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน จนนำไปสู่การปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างรู้ เข้าใจ และเป็นไปอย่างถูกต้อง เหมาะสม

- มาตรฐานด้านทักษะในการปฏิบัติงาน

ทักษะที่สำคัญจำเป็น คือ การถามปากคำเด็ก การสืบค้นข้อเท็จจริง การทำงานระบบสหวิชาชีพ การให้คำปรึกษาแนะนำ การประสานงาน การสร้าง

สัมพันธภาพ และการสื่อสาร เป็นต้น โดยข้อบ่งชี้ในการปฏิบัติงานเน้นที่การทำงานได้อย่างรู้และเข้าใจ เป็นที่ยอมรับ และเชื่อใจของทั้งเด็ก ครอบครัว และทีมงานสหวิชาชีพ

- มาตรฐานด้านทัศนคติในการปฏิบัติงาน

ทัศนคติที่สำคัญ คือ การทำงานกับเด็ก การทำงานในระบบสหวิชาชีพ ทัศนคติต่อเด็กที่เป็นผู้เสียหาย ผู้ต้องหาหรือพยาน ทัศนคติต่อวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ ต่อการทำงานตามพระราชบัญญัติฯ รวมทั้งศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ เป็นต้น โดยข้อบ่งชี้การปฏิบัติงานที่สำคัญ คือ มีความรัก ความเข้าใจในการทำงานกับเด็ก มีความยุติธรรม ไม่ลำเอียง มีความเชื่อมั่นและศรัทธาในการทำงานตามกระบวนการทางกฎหมาย และกระบวนการทางวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ รวมทั้งเห็นคุณค่าของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ข้อเสนอแนะ

แนวทางการดำเนินงานเรื่องการสืบพยานเด็กของผู้ทำหน้าที่นักสังคมสงเคราะห์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

1. ด้านแนวทางปฏิบัติงาน

ผู้ทำหน้าที่นักสังคมสงเคราะห์

1) ต้องพัฒนาศักยภาพและสมรรถนะการทำงาน (Competency) ของตนเองอยู่อย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ เพื่อให้มีความเท่าทันกับปัญหาและกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยและสังคมโลกที่เกิดขึ้น

2) ต้องมีความชัดเจนทั้งความรู้ด้านกระบวนการยุติธรรม การสังคมสงเคราะห์ และเทคนิควิธีการทำงานกับเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมและถูกทอดทิ้ง เพื่อให้การทำงานได้ข้อเท็จจริงทางคดีที่เกิดขึ้น สามารถสร้างความยุติธรรมให้กับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

3) การทำงานเรื่องสืบพยานเด็ก มีความกดดันหลายประการ อาทิ บุคคลแวดล้อมกับคดีที่เกิดขึ้น การจัดการกับความเครียด ความโกรธ ความกลัว ความกังวล และอาการผิดปกติด้านต่างๆ ของเด็ก การสร้างสัมพันธภาพกับเด็กและ

ครอบครัวยุคใหม่ได้เวลาอันจำกัด สิ่งเหล่านี้ล้วนมีความยากที่ผู้ปฏิบัติงานจะต้องศึกษาหาความรู้เทคนิค ทักษะต่างๆ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการกับปัญหาเหล่านั้นให้ได้ ความอดทน อดกลั้น เข้มแข็ง และจิตวิญญาณในการทำงานเพื่อสังคม จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับนักสังคมสงเคราะห์ที่เข้ามามีส่วนร่วมดำเนินงาน

4) การทำงานระบบสหวิชาชีพ เป็นหัวใจสำคัญในการทำงานทุกเรื่อง โดยเฉพาะการทำงานเรื่องสืบพยานเด็กที่มีหลายวิชาชีพเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง พื้นฐานความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และทัศนคติ บางครั้งอาจจะมีความแตกต่างกันค่อนข้างมาก เมื่อต้องทำงานร่วมกัน นักสังคมสงเคราะห์จึงต้องหากลยุทธ์และยุทธวิธีที่จะสร้างการยอมรับ เชื้อถือ ศรัทธา ให้เกิดขึ้นกับบทบาทการดำเนินงาน เพื่อคุ้มครองเด็ก รวมทั้งบรรยากาศของความเป็นมิตรให้ได้ ซึ่งการทำงานระบบสหวิชาชีพนั้นนับเป็นการประเมินประสิทธิภาพของผู้ปฏิบัติได้เป็นอย่างดีว่าสามารถสอบผ่าน สร้างการยอมรับได้หรือไม่

2. ด้านการกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงาน

1) มาตรฐานการปฏิบัติงานด้านองค์ความรู้ ทักษะ และทัศนคติในการทำงานสังคมสงเคราะห์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ได้นำเสนอในเอกสารเล่มนี้นั้นเป็นการกำหนดขึ้น เพื่อเป็นมาตรฐานเบื้องต้นที่ผู้ทำหน้าที่นักสังคมสงเคราะห์ ทั้งที่สำเร็จการศึกษาด้านการสังคมสงเคราะห์ และผู้ที่สำเร็จการศึกษาสาขาอื่น สามารถนำไปเป็นแนวทางในการดำเนินงานเรื่องสืบพยานเด็ก โดยทั้งนี้จะต้องทำความเข้าใจถึงวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการดำเนินงานแต่ละด้านควบคู่ไปด้วย

2) การกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงาน เป็นการดำเนินการขึ้นเป็นครั้งแรก โดยยังไม่มีผู้ทำการศึกษามาก่อน การรับฟังข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้เกี่ยวข้อง จึงมีประโยชน์อย่างยิ่งในการนำมาปรับปรุงและพัฒนาการกำหนดมาตรฐานงานแต่ละด้านให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อนำไปสู่การเสนอในระดับนโยบายขององค์กร เพื่อให้ผู้ปฏิบัติหน้าที่ได้ยึดถือปฏิบัติอย่างจริงจัง ทั้งนี้เนื่องจากปฏิบัติงานที่ไม่มีมาตรฐานนั้น อาจถือได้ว่าเป็นความสูญเปล่าของทุกองค์กร

3) ผลจากการศึกษาคั้งนี้ จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาและพัฒนาระบบการทำงานเรื่องสืบพยานเด็กให้มีพัฒนาการที่ก้าวหน้า เป็นการต่อยอดความรู้ สานต่อ

เจตนาารมย์ของกฎหมายให้เป็นไปในทิศทางที่เอื้อต่อการดำเนินงานในระบบสหวิชาชีพ เพื่อการปกป้องคุ้มครองเด็ก ทั้งนี้เป็นผู้เสียหาย ผู้ต้องหา และเป็นพยาน โดยองค์กรที่เกี่ยวข้อง ควรมีมาตรฐานรองรับในการกำกับดูแลให้มีการประพฤติปฏิบัติอยู่ในกรอบแนวทางที่ถูกต้อง เหมาะสม เพื่อนำไปสู่การเป็นพลังร่วม เป็นเครือข่ายคนทำงานเพื่อเด็กที่มีประสิทธิภาพต่อไป

สารบัญ

	หน้า
คำนำ.....	(ก)
บทคัดย่อ.....	(ค)
สารบัญ.....	(ช)
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 หลักการและเหตุผล.....	1
1.2 วัตถุประสงค์.....	3
1.3 ขอบเขตการศึกษา.....	3
1.4 กลุ่มเป้าหมาย.....	3
1.5 วิธีการศึกษา.....	4
1.6 ระยะเวลาการศึกษา.....	4
1.7 นิยามคำศัพท์เฉพาะ.....	4
1.8 ผลที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
บทที่ 2 แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	6
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการสังคมสงเคราะห์.....	6
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับจรรยาบรรณนักสังคมสงเคราะห์.....	17
2.3 แนวคิดเรื่องมาตรฐานและตัวชี้วัด.....	28
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการทำงานในระบบสหวิชาชีพ.....	36
2.5 แนวคิดในการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 20) พ.ศ.2542.....	40

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 บทบาทการดำเนินงานของนักสังคมสงเคราะห์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.....	49
3.1 การเข้าร่วมในการร้องทุกข์ การสอบสวนและการไต่สวนมูลฟ้อง.....	49
3.2 คุณสมบัติของผู้ทำหน้าที่นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์....	51
3.3 อำนาจหน้าที่ของนักสังคมสงเคราะห์.....	52
3.4 แผนผังการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 20) พ.ศ.2542.....	53
3.5 บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการสืบพยานเด็กในคดีอาญา.....	55
3.6 ขั้นตอนวิธีการสอบปากคำ.....	56
บทที่ 4 ผลการศึกษา.....	60
4.1 ประเด็นการกำหนดแนวทางดำเนินงานของผู้ทำหน้าที่นักสังคมสงเคราะห์ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.....	61
4.2 ประเด็นการกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานของนักสังคมสงเคราะห์ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.....	86
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	101
5.1 บทสรุป.....	101
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	107
บรรณานุกรม	114

สารบัญ (ต่อ)

ภาคผนวก

- ก. พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ
อาญา (ฉบับที่ 20) พ.ศ.2542.....
- ข. กฎกระทรวง (พ.ศ.2543) ออกตามความในประมวลกฎหมายวิธี
พิจารณาความอาญา.....
- ค. ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการขอและรับขึ้นทะเบียนเป็น
ผู้ทำหน้าที่นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ตามประมวล
กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.....
- ง. แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางและมาตรฐานการ
ปฏิบัติงานของผู้ทำหน้าที่นักสังคมสงเคราะห์ ตามประมวล
กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.....
- จ. แผนผังห้องเบิกความพยานเด็ก.....
- ฉ. ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการจ่ายค่าตอบแทนแก่
นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ที่เข้าร่วมในการร้องทุกข์
การสอบสวน การไต่สวนมูลฟ้อง และการพิจารณาตามประมวล
กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 12 ทวิ พ.ศ.2543.....